

Asia: VN/30511/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö vientivetoista työmarkkinamallia ja sovittelujärjestelmän kehittämistä koskevista hallitusohjelmakirjauksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne Suomen työmarkkinamallin kehittämisestä.

Suomi on globaaleilla markkinoilla arvoketjuista riippuvainen avotalous. Vientivetoiselle työmarkkinamallille on keskeistä, että vientialojen avaus määrittää työehtosopimuskierroksen enimmäiskustannustason, jota muut toimialat eivät voi myöhemmin ylittää. Mallilla turvataan vientialojen yritysten kilpailukyky sekä sen myötä maamme koko taloudellinen toiminta ja kestävyys.

Työmarkkinaosapuolet ovat yrittäneet löytää yhteistä ns. Suomen mallia useampaan kertaan viimeisten kymmenen vuoden aikana, mutta sopimusta asiasta ei ole saatu yrityksistä huolimatta aikaan. Siksi pidämme tärkeänä lainsäädännöllisiä toimia.

2. Näkemyksenne hallitusohjelmakirjauksesta, jonka mukaan: ”Laisa työriitojen sovittelusta säädetään, että palkantarkastusten yleistä linjaa ei voida ylittää valtakunnansovittelijan toimistosta tai sovittelulautakunnan toimesta annettavalla sovintoehdotuksella”.

Autoliikenteen Työnantajaliitto ry pitää erittäin tärkeänä hallitusohjelmakirjauksen sisältämän vientivetoisen työmarkkinamallin perusajatuksen kirjaamista lainsäädäntöön. Sillä vahvistettaisiin valtakunnansovittelijan toimiston viimeisten työehtosopimuskierrosten aikana noudattaman toimintalinjan pysyvyyttä, ja tehtäisiin toimintamalli kaikille selkeäksi.

Työmarkkinahistoriastamme löytyy erittäin huonoja esimerkkejä sellaisista työehtosopimuskierröksistä, joissa kierroksen edetessä palkka- ja kustannustaso on koko ajan noussut myös valtakunnansovittelijan toimiston antamissa sovintoehdotuksissa. Tällaisen nousevan kustannustason lainsäädännöllinen estäminen varmasti myös vähentäisi valtakunnansovittelijan toimistoon tulevien työriitojen määrää ja korostaisi työehtosopimusosapuolten neuvotteluvastuuta, koska kaikille osapuolille olisi selvää, ettei viennin määrittelemää yleistä kustannustasolinjaa ylitetä sovintoehdotuksella. Hallitusohjelmakirjaushan ei rajaa mitenkään työehtosopimusosapuolten

sopimusvapautta, vaan se koskee ainoastaan valtakunnansovittelijan toimiston ja sovittelulautakunnan toimesta annettavia sovintoehdotuksia.

2 a). Millä tavoin vientivetoisessa mallissa voitaisiin kohdentaa palkankorotuksia sellaisille aloille tai sellaisiin tehtäviin, joissa on palkkauksen kehittämistarpeita?

Alakohtaiset ja tehtäväkohtaiset palkkauksen kehittämistarpeet tulee huomioida paikallisesti tehdyillä kohdentamisratkaisuilla yleisen linjan kustannusvaikutusraamin sisällä. Olosuhteet ja tarpeet vaihtelevat saman toimialankin sisällä yrityksittäin ja työpaikoittain, ja niistä paras asiantuntemus löytyy paikallisilta osapuolilta.

3. Millaisessa menettelyssä työmarkkinaosapuolten yhteistä hyväksyntää nauttiva työmarkkinamalli olisi mahdollista valmistella?

Työmarkkinaosapuolten yhteistä hyväksyntää nauttiva työmarkkinamalli tulisi ensisijaisesti saada sovittua kaksikantaisesti keskeisten työmarkkinaosapuolten kesken. Mallin toimivuuden edellytyksenä on myös, että julkisen sektorin tulisi sitoutua noudattamaan vientivetoista työmarkkinamallia.

Mikäli keskeiset työmarkkinaosapuolet eivät löydä sopimusratkaisua vientivetoiseksi työmarkkinamalliksi, malli tulee toteuttaa lainsäädäntöteitse säätämällä hallitusohjelman mukainen kirjaus työriitojen sovittelusta annettuun lakiin. Työmarkkinaosapuolten mahdollisen neuvotteluprosessin jatkaminen tai uudelleenkäynnistäminen ei saa kuitenkaan hidastaa lainsäädäntöprosessin käynnistämistä ja sen eteenpäin viemistä.

4. Onko työriitojen sovittelusta annettuun lakiin perustuvaa vapaaehtoista sovittelua tarpeellista kehittää? Voidaanko lakisääteisen sovittelujärjestelmän rinnalla kehittää liittojen keskinäistä sovittelujärjestelmää esimerkiksi työehtosopimusten rajariitojen ratkaisemiseksi (keskusjärjestöjen välinen/sisäinen konsiliaatio, vrt. vastaava menettely Ruotsissa)?

Vapaaehtoisella sovittelulla voidaan parhaimmassa tapauksessa edistää työehtosopimusosapuolten riitojen, mukaan lukien työehtosopimusten rajariitojen, ratkaisemista ennen kuin ne kärjistyvät työrauhaa uhkaaviksi.

Vapaaehtoista sovittelua koskevaa lainsäädäntöä on vasta muutettu 1.3.2023 lukien. Vapaaehtoisesta sovittelusta onkin tarpeen kerätä kokemuksia ja arvioida niiden pohjalta sen toimivuutta ja mahdollisia kehittämistarpeita.

5. Näkemyksenne työriitojen sovitteluinstituutioon kuuluvien toimijoiden (valtakunnansovittelija, sivutoimiset sovittelijat, sovittelulautakunta) merkityksestä ja roolista neuvotteluratkaisuun pääsemisessä ja työrauhan ylläpitämisessä. Kuinka lakisääteinen vientimalli vaikuttaisi sovitteluinstituution rooliin työmarkkinoiden toimivuuden edistämisessä ja työriitojen sovittelussa?

Lakisääteinen vientimalli selkeyttäisi sovitteluinstituution tehtävää ja roolia. Kaikille työmarkkinaosapuolille olisi sen myötä selvää, ettei sovintoehdotuksen kautta ylitetä vientialojen määrittelemää kustannustasoa. Tämä myös vähentäisi valtakunnansovittelijan toimistoon tulevien työriitojen määrää. Sovittelussa tulee luonnollisesti huomioida alakohtaiset eroavaisuudet siten, että

viennin enimmäiskustannustaso ei ole automaatti kaikille vaan että tuo enimmäiskustannustaso voidaan sovintoehdotuksella alittaa.

6. Tulisiko sovittelun tueksi ja työmarkkinajärjestöjen yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi edistää toimenpiteitä, joilla tuotetaan objektiivista tietoa työmarkkinoista, makrotaloudellisesta kehityksestä ja toimialakohtaisista olosuhteista? Jos kyllä, mitä nämä toimenpiteet voisivat olla?

Vientivetoisen työmarkkinamallin toimivuuden kannalta on tärkeää, että vientialojen avaus perustuu kaikkien työmarkkinaosapuolten yhteiseen tilannekuvaan ja luotettavaan tietoon työmarkkinoista, makrotaloudellisesta kehityksestä ja toimialakohtaisista olosuhteista. Objektiiviseen yhteiseen tietoon perustuen voidaan saada aikaan ratkaisuja, joilla parannetaan yritysten kilpailukykyä globaalissa kilpailussa.

7. Muut mahdolliset kommentit.

-

Vasarainen Mari
Autoliikenteen Työnantajaliitto ry